28/03/2020

Митрополит Йоан Зизиулас: „Църквата без Светата Евхаристия вече не е Църква“

Искаме да чуем мнението Ви за сегашната ситуация, защото Вашето богословие има отношение в актуалната криза.

За съжаление моето богословие не може да се приложи. В Гърция вече са затворени Църквите, не се служи Литургия. Дали в Сърбия се служи?

Във връзка с решението на властите да се ограничи броят на хората на едно място, а също по въпроса за придвижването, разстоянието едни от други и социалното дистанциране, най-новото решение на Патриарха[1] е да се служи в храмовете, но да не присъстват повече от 5 човека.

Това е приемливо.

В Америка са решили да има свещеник, певец и клисар – за да се служи Литургия и след това да имат Светите Тайнства за причастяване на хората. Вие какво мислите за това?

Според мен Църквата без Евхаристия вече не е Църква. От друга страна, опасността от пренасяне на вируса върху другите хора ни кара да правим това, което е необходимо, а ако се наложи дори и да затворим църквите. Властите в Гърция приеха драстична мярка, защото нещата са много сериозни.

Много хора поставят въпроса: “Какво казва Йоан Зизиулас” , защото знаят вашето мнение, че в Православието не съществува „частна” Литургия.

> Литургията в сегашните условия ще се служи за живота на света. Ще я служи един свещеник, за да даде възможност на народа да се причасти.
> Да не забравяме, че Литургията се служи и “за ония, които отсъстват по основателни причини” – тези, които не могат да дойдат; а това сега са всички. Мисля, че е приемливо решението в храма да служи свещеник с двама-трима души. Но как ще се попречи на останалите да дойдат, не знам. Мисля, че най-доброто решение е вместо изцяло да се затварят църквите, да служи свещеник с пет човека. Тоест в храма да се служи Литургия, а опасността за пренасяне на вируса да се сведе до нула.

Гръцката Църква ще предава светата Литургия по телевизията. Някои ще правят същото и в Америка. Какво мислите за това?

Не съм съгласен да се излъчва Литургията онлайн. Аз съм затворен вкъщи и няма Литургия, на която бих могъл да отида. Няма обаче да си включа телевизора и да гледам Литургията. Смятам, че това е израз на неблагочестие. Неблагочестиво е някой да седи и да гледа Литургията.

Чухме, че вярващите в Гърция ще следят Литургията по телевизията. Къде ще се служи тази Литургия?

Мисля, че предаването ще бъде от митрополитския храм. Лично аз не обичам предаване на Литургията по телевизията. В Гърция обаче това се прави, макар и това да е единствена Литургия, която ще се служи в съборната Църква. Според мен би могло да се служи в повече храмове, но има страх от

разпространяване на заразата.

На Литургията някой или присъства или не присъства – това сме чели във Вашите трудове. Какво да прави един християнин в неделя сутринта, когато е възпрепятстван да отиде на Литургия в храма и остава вкъщи? Какво бихте препоръчали на християните в тази ситуация?

> Нека този християнин да си стои вкъщи и нека да се моли. Църквата може да подготви някакъв вид служба, да подтикне вярващите да четат например службата на Утренята вкъщи, но не да четат последованието на Литургията. Литургията изисква присъствие. Не може да се участва в Литургията от дистанция. Следователно, нека християните да се молят.

Какво точно имате предвид, когато казвате „молитва“? Да чета онова, което знам от молитвеника, или епископът и свещеникът да ми предложат нещо?

Епархиите могат да предложат някакво последование. Според мен е достатъчна Възкресната (неделната) Утреня. Нека примерно Църквата да раздаде текста на Утренята и народът да чете тази Утреня вкъщи, по времето когато има Литургия.

Предаването на Литургията по телевизията не е правилно.

> От друга страна обаче е добро решение Литургията да се извършва от свещеник с двама или трима миряни и ако може да се изпраща Свето Причастие на вярващите. Доколкото знам, това сега е трудно, защото днес нямаме дякони, които могат да разнесат Свето Причастие на вярващите. В древната Църква те са носили Свето Причастие на отсъстващите. Но ако сега няма тази възможност, нека да се служи Света Литургия, макар и с пет човека.

Какво препоръчвате на вярващите по отношение на индивидуалната молитва на всеки християнин?

Вярващите трябва да продължават да се молят, да принасят своята индивидуална молитва към Господа.

Как бихте нарекли сегашното състояние, защото това сега е извънредна ситуация? Казахте, че Църквата без Евхаристия не е Църква и трябва Евхаристията да се запази. Да не би този начин на извършване на Светата Евхаристия, за който говорихте, да се

превърне в „частна” служба?

Ако на Литургията дойдат петима души, тогава тя не е “частна” Литургия. Важно е да дойдат онези, които не са в опасност и които не носят опасност за другите.

По въпроса за опасността обаче никой не може да каже, че няма опасност по въпроса за принасянето на даровете.

Както ни съобщават медицинските работници, опасността се свежда до минимум, ако се спазва дистанция и ако се прилагат мерките за хигиена.

Следователно е изключено Евхаристията са бъде сведена до частно дело? Ако Литургията се извършва в присъствието на няколко вярващи, тогава опасността ще се избегне ли?

Така е по-добре, отколкото да имаме напълно затворена Църква.

Някои смятат, че в този случай на ограничено участие на вярващи, Църквата вече не съществува като евхаристийна общност и събрание, и затова те казват, че не трябва да се извършва Евхаристия. И добавят: Ако пък не се извършва (което е въпреки нашата воля и желание), тогава Бог няма да ни остави. Затова те питат: Ако нямаме събрана църковна общност, защо да служим такава “ограничена” Литургия?

Общността (κοινωνία) или (κοινότητα) никога не е пълна в смисъл на участие на цялата общност. Винаги присъства едно малцинство, което обаче представлява или се застъпва за всички, които отсъстват. И ние, естествено, се молим за всички онези, които са “отсъстващи по оправдателни причини”, т. е. тези, които са възпрепятствани да присъстват. Това не е нещо ново в нашата Църква.

> Винаги е имало такива, които отсъстват от Литургията. И тези, които участват са се молили за онези, които отсъстват. Както знаем, някой може да отсъства, защото е болен или е на път. Някой обаче може да отсъства заради това, че държавата, поради извънредни мерки, не му позволява да присъства. Тук няма същински проблем, защото е налице общността или общината на онези, малцината. По-добре да имаме общността на малцината, отколкото състояние, в което няма никой на евхаристийното събрание.

Някои смятат, че тези, които участват в тази Литургия, тези трима-четирима членове са “привилегировани” и че така са по-напред от

другите?

Какво значи привилегирован? Тези, които присъстват, при всички положения биха искали и другите да присъстват, но осъзнават, че това не може да стане. Те не гледат на това с радост или задоволство, че другите ги няма. Те осъзнават, че чрез себе си представляват онези, които отсъстват.

Дилемата, която някои имат, гласи: дали да се лишим от св. Евхаристия и да помогнем на другите (като по този начин забавяме разпространението на заразата) или да служим Евхаристията с надеждата, че това няма да навреди на другите. Дали е достатъчно да се придържаме към всички мерки, за да не се пренася заразата?

Трябва да възпрепятстваме разпространението на заразата, защото това е огромна опасност за пренасянето на вируса. Не само за тези, които са в непосредствена близост, но и за онези, които са далеч. Това се разпространява в цялото общество и защо трябва ние да бъдем причина за разпространението на вируса?

Дали образът на Литургията, който имаме сега, когато тя е ограничена до неколцина вярващи около свещеника, нарушава литургичната иконичност? Дали това ограничено събрание продължава да иконизира Царството Божие, което е и смисъла на Литургията?

Малката общност не намалява иконизирането на Бъдещото Царство. Много често в различни европейски държави съм ходил в енории, в чиито храмове се служи с много малко вярващи. Няма много православни. Но въпреки това, целокупната Света Евхаристия се принася за цялата вселена. Тази енория не е само общността на това място, но и целокупната съборно-католична Църква. Според това най-малкият храм представлява вселената и съдържа в себе си целия свят.

Мнозина се страхуват това състояние да не се изроди в някакъв елитаризъм: тези, които са в Литургията да са привилегировани. Виждате ли в това опасност?

Не, не виждам опасност.

В какъв смисъл?

Достатъчно е местният епископ или свещеник да направи възможно *алтернативно* присъствие, така че да не идват винаги едни и същи енориаши. Тази неделя трима-четирима, другата неделя – други трима-

четирима вярващи. Постепенно ще се даде възможност всички да участват, докато тази криза свърши.

Мнозина поставят нещата така: не е въпрос дали Църквата съществува без Евхаристия, а дали вярващите могат да се въздържат да не участват в Евхаристията месец или два. Съществува схващане, според което сега не трябва да служим, защото е такова положението. В някои епархии са спрели литургиите – там, където държавните власти са наложили забрана за събиране. Епископите са длъжни напълно да прекратят участието на вярващите, както това стана в Гърция. Дали сте удовлетворен от решението в Гърция да не може да се служи Литургия до края на пандемията?

Мисля, че това не е добре. Вярвам, че можеха да намерят друго решение, когато може да се служи Литургия при участието на малко вярващи. Те избраха това решение, но смятам, че не беше най-доброто и че можеше да се избегне решението за неотслужване на Литургия.

Ако това се случи в целия свят, какво мислите, дали тогава би престанала да съществува Църквата?

Това е само хипотеза. Не мисля, че това всъщност може да се случи. Винаги ще има хора, които ще служат Литургия, да речем в манастирите.

Някои казват, че това е само "поддържане на огъня", което е красив поетичен образ. Но дали това е богословски и същностен отговор?

Това не е отговор. Когато нещо не е наш избор, а необходимост, която идва отвън, тогава правим това, което се нарича снизхождение или *икономия*. Много от тези неща не са правилни, но понеже не може да важи това, което е правилно, тогава го приемаме само по икономия. В действителност днес имаме точно това: действаме по икономия с нещата, за да се сблъскаме с един сериозен проблем. Гледам на това като на някаква степен на икономия.

Казахте и сте писали, че ключов момент в еклисиологията не е само причастяването със Светинята (*communio in sacris*), но и участието в общението със светиите (*communio sanctorum*). Някои като че ли забравят, че на светата Трапеза не се приема някакъв «предмет», който се приема и абсорбира в организма. Какво можете да кажете по тази тема в епохата на корона вируса?

Тази общност на светиите във всеки случай съществува, дори ако присъства малък брой вярващи. Това е общение на светите, а не само общение в

светинята.

Дали имате някакъв коментар относно начина на даване на Причастието? Предполагам сте чули за актуалните дискусии по тази тема. Докато някои настояват да се причастяват от една и съща лъжичка, други търсят друг начин, за да отговорят на предизвикателството на епидемията и по този начин да покажат обществена отговорност. Една от поместните Църкви наложи задължителна дезинфекция на лъжичката, а друга въведе лъжички за еднократна употреба. Вие какво ще кажете? Каква *икономия* или снизхождение трябва да се приложи тук?

В Литургията на св. ап. Яков, брат Господен, вярващите се причастяват като приемат отделно Тялото и отделно Кръвта Христови. Според чина на тази древна Литургия, двете не се поставят (заедно) в Потира. Следователно има различни начини. Не съм съгласен, че трябва да има отделна лъжичка за всеки вярващ и мисля, че това не е добро решение. Вместо това, много по-добре е за вярващите да приемат/вземат Тялото Христово, което вече да е потопено в Кръвта Христова. По този начин ще се избегне пренасянето на вируса. Това е един отговор *ad hoc* отговор, от временен характер. Но смятам, че могат да се намерят и други начини. Въпреки че Църквата не е размишлявала много за други начини, смятам, че това трябва да се направи.

Причастието с лъжичка води началото си от 11-12 век?

Да. Това е определено късна практика и мисля, че докато трае епидемията, временно можем да се върнем към древните решения. И вярвам, че ще ги открием. Но кой днес мисли за това!?

Някои предлагат следното решение: свещениците подготвят частици от Тялото и след това ги потапят в Кръвта Христова. След това народът пристъпва и взема това Причастие. Какво мислите за това?

Смятам, че това е много добро решение, като вече има страх у мнозина вярващи. Лично аз бих желал и бих искал вярващите да не се страхуват от нищо. Смятам, че Тялото и Кръвта Христови наистина се приемат като лекарство за безсмъртие и не смятам, че това е опасно.

> Лично на мен, нищо не би ми пречило да се причастя от общ потир по време на епидемията или пък от обща лъжичка. Обаче, както казва св. ап. Павел, понеже има такива, които са *слаби* във вярата, то трябва да избягваме да ги съблазняваме. Църквата трябва да

намери решение и за тях и да застане пред тях. Трябва да избягваме да се стига до *обвинение* отвън, в смисъл, че ние, християните, пренасяме някаква зараза или болест.

Забелязвам, че за вас е важно обвинението, което идва отвън или свидетелството отвън. Смятате ли, че Църквата трябва да внимава какъв образ или впечатление създава за себе си в света и обществото?

В този случай, ако болестта се разпространи, смятам, че мнозина ще обвинят християните, че те са виновни за това и че мнозина ще кажат, че Църквата е пренесла заразата.

Съществува ли тогава отговорност на Църквата към обществото и творението?

Разбира се, съществува.

Много сме Ви задължение, Ваше Високопреосвещенство за този разговор. Прекрасно е, че нашите читатели ще имат възможността да чуят Вашите отговори на тези актуални въпроси.

Надявам се, че тези, които ще прочетат това, ще го прочетат по правилния начин, за да не ме изтълкуват погрешно. Моля се на Господа да ни помогне да се изправим пред това състояние по правилния начин.

Източник: Митрополит Јован Зизјулас: "Црква без Свете Евхаристије није више Црква"

Превод от сръбски: о. Стоян Бербатов

[1] **Б. пр.** : Има се предвид решението на сръбския патриарх Ириней св. Литургия да се отслужва в присъствието на ограничен брой вярващи (пет), което е продиктувано от забраната на държавната власт в Република Сърбия, съгласно което в едно помещение не могат да се събират повече от 8 души. Това е важно уточнение, за да се разбере правилно контекста, в който се дава интервюто.

За автора:
Митрополит Йоан (Zizioulas, на гръцки Ιωάννης Ζηζιούλας) е епископ на Константинополската патриаршия с титлата Пергамски митрополит. завършва образованието си в Атинския университет. Защитава докторска дисертация в Харвардския университет на тема „Христология на Максим Изповедник". Там се учи от такива забележителни учени и богослови като проф. Пол Тилих, о. Георги Флоровски, проф. Вернер Йегер и др. Три години

си сътрудничи с Византийското изследователско дружество на Харвардския университет, като е избран за негов член. Паралелно завършва пълен курс в икуменическия институт в Босе, Швейцария. След това се завръща в Гърция и през 1966 г. и защитава в Атинския университет докторска дисертация на тема: „Единство на Църквата в Божествената Евхаристия и в епископа“ . Работи като изследовател в Богословския факултет на Атинския университет. През 1970 г. е избран за преподавател по догматична теология в Университета в Единбург, а впоследствие преподава систематично богословие в университета в Глазгоу. През 1984 г. митрополит Йоан се връща в Гърция, за да преподава догматическо богословие в Солунския университет. Избран е пряко от миряните за епископ. През 1989 г. става постоянен професор в Кралския колеж в Лондон. През 1993 г. е избран и за член на Атинската академия на науките, като по-късно става неин председател. В периода 2006-2007 г. митрополит Йоан е член на Светия синод на Константинополската патриаршия. Изнася лекции в много университети в Европа. Автор е на множество книги, сред които на български език: „Битието като общение“, Комунитас, 2013.

— pravoslavie.bg